

VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG “LẤY TỰ HỌC LÀM CỐT” CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH ĐỂ BỒI DƯỠNG PHƯƠNG PHÁP TỰ HỌC CHO HỌC SINH, SINH VIÊN GÓP PHẦN THÍCH ỨNG VỚI ĐẠI DỊCH COVID-19 HIỆN NAY

Trịnh Ngọc Hậu - Nguyễn Thế Cường

Khoa CTĐ, CTCT, Trường Đại học Nguyễn Huệ

Email: cuonggdh1979@gmail.com

Tóm tắt: Tư tưởng của Hồ Chí Minh “lấy tự học làm cốt” có ý nghĩa to lớn đối với quá trình tự học của học sinh, sinh viên trước bối cảnh đại dịch Covid-19 diễn biến ngày càng phức tạp hiện nay. Vận dụng tư tưởng của Bác vào quá trình học tập hiện nay là vấn đề rất cần thiết để nâng cao chất lượng tự học cho học sinh, sinh viên. Phạm vi bài viết nhấn mạnh tầm quan trọng của tự học, chỉ ra nội dung và biện pháp nâng cao chất lượng tự học của học sinh, sinh viên hiện nay.

Từ khóa: Học sinh, sinh viên; giáo dục, đào tạo; tự học

Nhận bài: 25/03/2022; Phản biện 29/03/2022; Duyệt đăng: 31/03/2022

1. Mở đầu

Hồ Chí Minh nhà giáo dục vĩ đại của dân tộc Việt Nam, người đặt nền móng cho giáo dục Việt Nam thế kỷ XX. Người đã để lại cho chúng ta những tư tưởng về giáo dục vô cùng quý giá có vai trò định hướng cho giáo dục Việt Nam. Trong tư tưởng về giáo dục của Hồ Chí Minh, luận điểm tự học tập, học tập suốt đời và “Lấy tự học làm cốt” là luận điểm quan trọng, xuyên suốt đã được Người đề cập nhiều lần và trở thành phương châm chỉ đạo trong cuộc đời và sự nghiệp của Người.

Với Hồ Chí Minh, tự học có vai trò đặc biệt quan trọng, là một trong những yếu tố quyết định tạo nên trí tuệ của Người. Đó chính là kết quả của quá trình học tập suốt đời, học tập không ngừng nghỉ của Hồ Chí Minh. Thực tiễn hoạt động của mình Hồ Chí Minh luôn đề cao tinh thần tự học, Người học mọi lúc mọi nơi, từ khi còn là cậu học trò đến khi trở thành thầy giáo; từ khi bước chân xuống tàu làm người phụ bếp cến khi là lãnh tụ của dân tộc, Người luôn thể hiện tinh thần học không biết mỏi. Người học ngoại ngữ, học viết báo, nghiên cứu chủ nghĩa Mác-Lênin, nghiên cứu tiếp thu chọn lọc văn hóa phương Đông và phương Tây. Người học ở sách báo, ở đồng nghiệp, bạn bè và nhân dân. Người học từ thực tiễn sinh động ở các nước thuộc địa, các nước đế quốc, từ các phong trào cách mạng trên thế giới. Chính nhờ thực hiện nguyên lý học tập đó làm cho kiến thức của Hồ Chí Minh sâu sắc và uyên thâm trên tất cả các lĩnh vực chính trị, quân sự, ngoại giao, kinh tế...

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Nội dung Tư tưởng: “Lấy tự học làm cốt” của Hồ Chí Minh

Thứ nhất: Người học phải có nhận thức, thái độ và tâm thế học tập đúng đắn:

Đây là yêu cầu đầu tiên đối với người học, là cơ sở cho người học vươn lên chiếm lĩnh tri thức. Theo Người nhận thức, thái độ đúng đắn là cơ sở định hướng cho người học, vì vậy trong học tập người học phải thật sự khiêm tốn, giản dị, không kiêu ngạo, tự phụ; “Phải tự nguyện, tự giác xem công việc học tập cũng là một nhiệm vụ mà người cán bộ cách mạng phải hoàn thành cho được, do đó mà tích cực, tự động hoàn thành kế hoạch học tập; nêu cao tinh thần chịu khó, cố gắng không lùi bước trước bất kỳ khó khăn nào trong việc học tập”. Người yêu cầu với người học: “Không phải có thầy thì học, thầy không đến thì đùa. Phải biết tự động học tập”.

Thứ hai: Phải kết hợp nhiều yếu tố trong chiếm lĩnh lấy tri thức, trong đó yếu tố nỗ lực của bản thân là yếu tố quyết định.

Theo Hồ Chí Minh các yếu tố tác động đến quá trình chiếm lĩnh tri thức của người học bao gồm: tập thể lớp học, vai trò chỉ đạo của người thầy và yếu tố nỗ lực của bản thân. Trong các yếu tố đó vai trò chỉ đạo của người thầy và tập thể lớp học có vai trò quan trọng, còn yếu tố sự nỗ lực của bản thân người học giữ vai trò quyết định. Đề cao tinh tự giác, tích cực của người học, Người cho rằng phải “Lấy tự học làm nòng cốt. Do thảo luận và chỉ đạo giúp vào”.

Thứ ba: Con đường và cách thức để chiếm lĩnh tri

thức đó là phải ham học, học tập thường xuyên, học tập suốt đời, lấy "Tự học làm cốt".

Tri thức của nhân loại là biển cả mênh mông, hiểu biết của mỗi người chỉ là một giọt nước, do vậy nếu chỉ trông chờ vào kiến thức ở nhà trường, trong sách vở, kiến thức đó sẽ mai một, mất dần và người học sẽ nhanh chóng lạc hậu. Vì vậy chỉ có ham mê học hỏi, học thường xuyên, học suốt đời đó là con đường, cách thức duy nhất để chiếm lĩnh tri thức của nhân loại.

Người chỉ ra cách thức học đó là: "... mỗi ngày ít nhất phải học tập một tiếng đồng hồ" và cho rằng "... xao nhãng việc học tập... là một khuyết điểm rất to"; "Học ở trường, học ở sách vở, học lẫn nhau và học ở nhân dân"; "Học tập trong việc làm hàng ngày, trong việc lớn cũng như việc nhỏ"; "Học phải đi đôi với hành. Học mà không hành thì vô ích, hành mà không học thì hành không trôi chảy". Hồ Chí Minh luôn ý thức rõ sự học là vô biên, vô cùng vì "thế giới tiến bộ không ngừng, ai không học là lùi".

Những nội dung trong Tư tưởng "Lấy tự học làm cốt" của Hồ Chí Minh là luận điểm có giá trị cả về lý luận và thực tiễn trong quá trình đổi mới phương pháp dạy học hiện nay. Đặc biệt trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đang diễn ra mạnh mẽ và tác động tiêu cực từ đại dịch Covid-19 đến quá trình học tập hiện nay ở nước ta.

2.2. Thực trạng việc tự học của học sinh, sinh viên hiện nay

Nhận thức sâu sắc về mục tiêu đào tạo con người do Đảng xác định: "Đào tạo con người theo hướng có đạo đức, kỷ luật, kỷ cương, ý thức trách nhiệm công dân, xã hội; có kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, công nghệ số, tư duy sáng tạo và hội nhập quốc tế". Ngành giáo dục các nhà trường hiện nay đã và đang tích cực chỉ đạo nâng cao chất lượng học tập để thích ứng an toàn, linh hoạt với tình hình của đại dịch. Với nhiều biện pháp quan trọng như: dạy trực tuyến, gửi video bài giảng cho học sinh tự nghiên cứu; gửi đề cương ôn luyện cho học sinh, tăng cường sự kết nối giữa giáo viên và học sinh qua các nhóm học tập... Vì vậy, đã kịp thời giúp học sinh, sinh viên chủ động tự học ở nhà, giải các bài tập, truy cập mạng internet để tham khảo thêm kiến thức bổ trợ cho bài học, qua đó rèn luyện các thói quen học tập góp phần đảm bảo chất lượng giáo dục đào tạo trước ảnh hưởng của đại dịch Covid-19.

Tuy nhiên, những ảnh hưởng chưa có tiền lệ từ đại dịch Covid-19 đối với ngành giáo dục suốt gần 4 năm đã trôi qua cũng phần nào bộc lộ rõ những tồn tại yếu kém trong phương pháp tự học, tự nghiên cứu của học sinh, sinh viên hiện nay đó là: ý thức, nề nếp tự học của

học sinh, sinh viên còn hạn chế, thiếu tập trung, chểnh mảng, học không đúng giờ, không có nguyên tắc tuý tiên...; sử dụng các thiết bị thông minh chưa thành thạo, sao nhãng việc học tập, lạm dụng internet vào những việc không phù hợp...

Vì vậy dạy học nếu chỉ phát huy vai trò của người thầy thì chưa đủ, bởi kiến thức mà người thầy cần truyền thụ phải được hoàn thiện trong hoạt động tự học, tự nghiên cứu, tự rèn luyện của học sinh, sinh viên. Phải làm cho quá trình dạy học trở thành quá trình tự học ở người học một cách tự giác.

Trong xu thế dạy học hiện đại hiện nay, phương pháp dạy học chỉ nhằm vào trang bị cho người học kiến thức đã trở nên lỗi thời lạc hậu. Điều quan trọng trong đổi mới phương pháp dạy học không phải chỉ là dạy người học "cái gì" mà dạy cho người học biết tìm kiếm tri thức đó bằng "cách nào". Vì vậy dạy học ngoài việc trang bị cho người học tri thức, kỹ xảo, kỹ năng cần phải trang bị cho học viên có phương pháp tự học phù hợp.

Trong Nghị quyết 29-NQ/TW về đổi mới giáo dục đã xác định: "Đổi mới phương pháp dạy học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ áp đặt một chiều, ghi nhớ máy móc. Tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực. Chuyển từ học chủ yếu trên lớp sang tổ chức hình thức học tập đa dạng, chú trọng các hoạt động xã hội, ngoại khoá, nghiên cứu khoa học. Đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy và học."

Với người học, tự học có ý nghĩa to lớn, yêu cầu ở người học có tính độc lập, tự giác cao. Khi tự học, người học không có thầy trực tiếp giảng dạy, không có mẫu trực tiếp để bắt chước, không bị áp đặt từ bên ngoài... học sinh, sinh viên hầu như hoàn toàn chủ động trong việc lựa chọn nội dung, phương pháp hoạt động, tự kiểm tra, tự đánh giá... Trong xu thế "học suốt đời" hiện nay các phương tiện học tập thông minh sẽ góp phần quan trọng vào chất lượng học tập của người học và hoạt động tự học sẽ trở thành một phần cơ bản của hoạt động học tập. Điều đó đòi hỏi trong dạy học cần bồi dưỡng cho học viên ý thức, thói quen, phương pháp tự học, tự làm giàu vốn hiểu biết của mình vì người giảng viên trong nhà trường không chỉ giỏi chuyên môn mà còn cần phông kiến thức rộng. Khi được trang bị đầy đủ về khả năng, phương pháp tự học, sẽ làm cho học sinh, sinh viên có điều kiện để nghiên cứu nâng cao hiểu biết.

2.3. Một số biện pháp nâng cao chất lượng tự học cho học sinh, sinh viên hiện nay

Nghiên cứu, vận dụng tư tưởng "Lấy tự học làm cốt"

của Hồ Chí Minh trong tự học cho học sinh, sinh viên trong bối cảnh đại dịch Covid-19 hiện nay cần làm tốt một số biện pháp sau đây:

Một là: Làm tốt công tác giáo dục nâng cao nhận thức, hình thành động cơ, thái độ đúng đắn trong tự học cho học sinh, sinh viên.

Đây là vấn đề rất cần thiết, là cơ sở để tạo nên ý thức thái độ học tập ở người học. Phải làm cho họ hiểu rằng việc học là của bản thân mình, không ai có thể học thay cho mình, chỉ có bằng chính hành động học tập của bản thân mới có thể làm giàu tri thức của mình. Tự học là một phần có ý nghĩa rất quan trọng để học viên hoàn thiện vốn kiến thức khoa học và kỹ năng nghề nghiệp, nhất là trong xu thế học tập suốt đời. Hoạt động tự học chỉ có thể đạt hiệu quả cao khi học sinh, sinh viên có nhận thức, thái độ và động cơ học tập đúng đắn.

Vì vậy, thông qua các hình thức giáo dục, bài giảng của giáo viên cũng như các hoạt động của nhà trường cần giáo dục, giúp đỡ để học sinh, sinh viên có nhận thức đúng với nhiệm vụ học tập, hình thành động cơ học tập đúng đắn. Trong hệ thống động cơ phải làm cho động cơ về chính trị, tư tưởng trở thành chủ đạo trong mỗi học viên ngay từ đầu khóa và trong suốt quá trình học tập làm nảy sinh nhu cầu học tập ở mỗi người. Trên cơ sở đó để hình thành ý thức tự giác trong học tập của người học.

Hai là: Bồi dưỡng phương pháp tự học phù hợp cho học sinh, sinh viên.

Sự tác động của đại dịch Covid-19 xét theo một phương diện tích cực nó đã góp phần làm thay đổi quan niệm của người học là cứ phải đến trường, lên lớp, có thầy cô thì mới học. Giờ đây, khi không được đến lớp, không có thầy cô người học buộc phải tự học tự nghĩ ra phương pháp để tự học. Phương pháp là cách thức, con đường để đạt tới mục tiêu. Phương pháp tự học của người học là tổng hợp cách thức, thao tác, biện pháp, hoạt động của người học nhằm thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ tự học. Một phương pháp tự học được xem là phù hợp khi người học bỏ trí lực và thể lực ít nhất mà vẫn đạt được mục tiêu, nhiệm vụ tự học. Như vậy có thể xem phương pháp tự học có vai trò quyết định đến chất lượng, hiệu quả tự học của học sinh, sinh viên. Thực tiễn cho thấy phương pháp tự học của mỗi người không giống nhau bởi xuất phát từ khả năng nhận thức của mỗi người, cùng một phương pháp với người này là tối ưu, với người khác chưa hẳn đã mang lại hiệu quả. Rất nhiều các phương pháp tự học hiện nay đã và đang được học sinh, sinh viên áp dụng như: tự học qua các phương tiện thông minh như điện thoại, máy vi tính, internet, tự đọc sách, nghiên cứu tài liệu. Tuy nhiên dù

sử dụng phương pháp nào, người học cũng cần thực hiện tốt các quy trình: thu nhận thông tin, xử lý thông tin và vận dụng thông tin đó vào thực tế.

Ba là: Phát huy tinh thần tự giác, tích cực sáng tạo lấy "Tự học làm cốt".

Tự học là hình thức học tập độc lập, sáng tạo của người học, khi tự học người học không có thầy trực tiếp giảng dạy, không có mẫu trực tiếp để bắt chước, không bị áp đặt từ bên ngoài... người học hầu như hoàn toàn chủ động trong việc lựa chọn nội dung, phương pháp hoạt động, đây là điều kiện thuận lợi để người học phát huy năng lực của bản thân. Tuy nhiên quá trình tự học, người học bị chi phối bởi nhiều yếu tố của bản thân và môi trường xung quanh, nếu không có sự kiên trì, bền bỉ và hoạt động độc lập, sáng tạo người học khó có thể thực hiện được nhiệm vụ, nội dung tự học. Vì vậy quá trình tự học một yêu cầu đặt ra với người học phải sắp xếp thời gian hợp lý, gạt bỏ được những ảnh hưởng từ bên ngoài để tập trung cho nhiệm vụ tự học, quyết tâm hoàn thành nhiệm vụ, nội dung tự học để ra.

Bốn là: Kết hợp giữa học tập kiến thức với tự rèn luyện kỹ xảo, kỹ năng sư phạm.

Quá trình dạy học, bên cạnh việc trang bị kiến thức, người dạy cần bồi dưỡng kỹ năng phương pháp tự học cho người học giúp người học hình thành ý thức tự giác trong quá trình học tập. Người dạy cần trang bị cho người học các kỹ xảo, kỹ năng tiếp nhận, xử lý thông tin như: so sánh, phân tích, tổng hợp, khái quát hoá, trừu tượng hoá, cụ thể hoá; bồi dưỡng cho người học những phẩm chất của trí tuệ và các phẩm chất của tư duy như tầm rộng của trí tuệ, tính mau lẹ của tư duy. Từ đó giúp người học hình thành phương pháp tự học và niềm hăng say tìm tòi tri thức trong quá trình học tập.

Năm là: Đảm bảo tốt các nguồn tài liệu và ứng dụng công nghệ thông tin vào quá trình tự học.

Tự học là hoạt động độc lập sáng tạo của người học nhằm lĩnh hội tri thức, là quá trình tự thay đổi chính mình thông qua tiếp nhận xử lý, chế biến, lưu giữ và ứng dụng những thông tin lấy được từ môi trường xung quanh. Hoạt động tự học đòi hỏi cần có đầy đủ các loại sách, tài liệu liên quan đến nội dung học tập và các phương tiện kỹ thuật khác như máy tính, điện thoại thông minh, internet... Các phương tiện này sẽ cài đặt các phần mềm học tập tạo điều kiện thuận lợi và rút ngắn thời gian cho người học trong quá trình học tập. Ứng dụng các phương tiện thông tin có thể tăng lượng thông tin, nhịp độ học tập, gây hứng thú cho người học, điều quan trọng là giúp cho người học hình thành tư duy tổng hợp. Trong điều kiện hiện tại, hầu hết học sinh đã và đang học tập thông qua hệ thống mạng internet, đây là điều kiện thuận lợi để

người học có thể kết nối với nhiều nguồn tài liệu khác nhau, kết nối với thầy cô... và tiếp cận nội dung dạy học trước và sau khi lên lớp. Tuy nhiên, nếu quá lạm dụng sẽ làm hạn chế phát triển tư duy sáng tạo của người học. Để phát huy tối đa hiệu quả các phương tiện thông tin trong tự học đòi hỏi người học phải tự trang bị cho mình những kiến thức nhất định, quá trình sử dụng phải đảm bảo đúng mục đích. Đồng thời phải sử dụng thành thạo các phẩm mềm dạy học do các nhà trường áp dụng cũng như có kỹ năng sử dụng các trang thiết bị hiện đại được trang bị, tránh sử dụng sai mục đích và lạm dụng một cách tùy tiện vào quá trình tự học.

3. Kết luận

Phương pháp tự học là nội dung quan trọng đối với học sinh, sinh viên trong quá trình học tập. Với thời gian học tập dài, đòi hỏi phải hoàn thành một khối lượng kiến thức rất lớn. Trước ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 thì việc tiếp thu kiến thức theo phương pháp truyền thống chưa đủ, mà người học cần có phương pháp tự học phù hợp để đào sâu, mở rộng và làm giàu tri thức của mình. Trong xu thế "học tập suốt đời", mỗi người cần có phương

pháp tự học hợp lý, đó là cách duy nhất để người học tự hoàn thiện mình. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về học tập phải lấy "Tự học làm cốt" có ý nghĩa to lớn, giúp người học có được cách thức tự học hợp lý, trên cơ sở đó phát huy tính chủ động, tích cực, sáng tạo và nhân tố nội sinh người học, từng bước nâng cao chất lượng học tập đáp ứng mục tiêu, yêu cầu đào tạo. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Vũ Quốc Anh (2010), *Tạo ra năng lực tự học sáng tạo của học sinh phổ thông trung học*, Tạp chí Giáo dục, số 2/2010.
- [2]. *Báo cáo Sơ kết 5 năm thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế*.
- [3]. Nguyễn Văn Đạo (2007), *Tự học là kinh nghiệm suốt đời của mỗi con người. Tự học - tự đào tạo tư tưởng chiến lược của phát triển giáo dục Việt Nam*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [4]. Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, T1, H, 2021.

Applying President Ho Chi Minh's Thought "Take self-study as the core" to foster self-study methods for the students, contributing to adapting to the current Covid-19 pandemic

Trinh Ngoc Hau - Nguyen The Cuong

Faculty of Party and Politics Works, Nguyen Hue University

Email: cuonggdh1979@gmail.com

Abstract: Ho Chi Minh was a shining example of self-study spirit. It can be said that self-study contributed to his success in life and career. Ho Chi Minh's Thought of "taking self-study as the core" has great significance for the self-study process of the students in the context of the currently increasingly complicated Covid-19 pandemic. Applying the Uncle's Thought to the current learning process is a very necessary issue to improve the quality of self-study for the students. The article emphasizes the importance of self-study, pointing out the content and measures to improve the quality of self-study of the students today.

Keywords: Student, education, self-learning.